

А. В. Шугаєв
Житомирський державний університет
Імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філ. наук,
доцент М. В. Полховська

Лексико-граматичні особливості перекладу документів міжнародного права

Постановка проблеми. Англomовний юридичний дискурс, у його письмовій формі на сьогодні залишається ще недостатньо вивченим соціально-значущим феноменом. Чільне місце у ньому займають міжнародні договори – піджанр міжнародних документів високого рівня стандартизації регламентаційного характеру. На особливу увагу заслуговує переклад юридичних термінів в документах міжнародного права, перекладацький аналіз структурно-семантичних характеристик юридичних термінів англійської мови, граматичні аспекти перекладу міжнародних договорів та застосування лексико-граматичних трансформацій під час перекладу документів даного характеру.

Метою дослідження є розгляд особливостей перекладу юридичних термінів в документах міжнародного права, граматичних аспектів перекладу міжнародних договорів, проведення перекладацького аналізу структурно-семантичних характеристик юридичних термінів англійської мови, застосування лексико-граматичних трансформацій під час перекладу міжнародних договорів.

Об'єктом дослідження є документи міжнародного права.

Предметом дослідження є лексико-граматичні особливості їх перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема лінгвістичної та правової адекватності видається найбільш серйозною серед проблем, пов'язаних з перекладом документів міжнародного права (МП). Тому перекладу термінології, зокрема юридичної, приділяється чимало уваги, бо в термінах відбиваються розбіжності суспільно-політичних систем та систем права. В документах МП терміни, як правило, вживаються тільки в одному, специфічному для певної інформаційної галузі значенні, і саме в тому, яке не викликає подвійного тлумачення. Можливість неправильного вживання терміну виключається його

семантичною чіткістю і стислістю, що зумовлені вимогою до стислого вираження думки [3, с. 11].

Серед проблем, пов'язаних з перекладом документів МП, проблема перекладу юридичної термінології є вкрай складною, бо проблема правової адекватності рівно автентичних текстів угод різними мовами тут постає як проблема еквівалентності правової термінології, що вживається при перекладі в тексті угоди.

В залежності від тематики угоди та її спрямованості, іноді в самій угоді укладачі вдаються до тлумачення значення термінів, якого вони набуватимуть в данному контексті. Так, термін “*charter*” набуває значення “*смагум*” в міжнародній угоді, що засновує організацію ООН, а в іншому правовому акті, “Charter of Economic Rights and Duties of States”, термін “*charter*” отримує значення “*хартія*”.

Тобто в контексті реалізується значення терміну, контекст дає можливість виявити основні ознаки поняття за допомогою логіко-правових та граматичних зв'язків [2, с.37].

При перекладі юридичної термінології, одним з основних є принцип “збереження і єдності форми та змісту” і принцип “контекстності”. Метою першого принципу являється точна передача форми понять та їх основного значення (змісту). Другий принцип передбачає збереження змісту, але переклад терміну безпосередньо залежить від контексту. Тобто, використовуючи обидва шляхи при відтворенні термінології, зберігається основний смисл слів, але їх переклад при цьому варіюється в залежності від контексту. Засадничим в юридичній сфері є термін “*law*”, який перекладається як “законодавство”, “закон”, “право” тощо. Наведемо наступні приклади: (1) *We the peoples of the United Nations determined to establish conditions under which justice and respect for the obligations arising from treaties and other sources of international law* [4].

(1) *Ми, народи Об'єднаних Націй, сповнені рішучості створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливість і повага до зобов'язань, що випливають із договорів та інших джерел міжнародного права.*

(2) *Everyone's right to life shall be protected by law.*

(2) *Право кожного на життя охороняється законом.*

(3) *The main forms of EU law are directives and regulations* [5].

(3) Основними формами законодавства ЄС є директиви та нормативні акти.

Однією з граматичних особливостей побудови речень в англійському тексті міжнародного договору є модальне дієслово „*shall*“, яке перекладають на українську мову теперішнім часом смислового дієслова. Наприклад: (4) *The General Assembly shall consist of all the Members of the United Nations* [4]. (4) Генеральна Асамблея **складається** з усіх Членів Організації.

В даному випадку „*shall*“ виконує функцію модального дієслова, а також має функцію допоміжного дієслова. Оскільки в цьому прикладі воно поєднує в собі властивості модального, так і допоміжного дієслова, його можна було б назвати модально-допоміжним дієсловом. Вказує на обов'язковість виконання положень договору.

Іноді переклад залежить від традиційних засобів вираження, які притаманні для мови перекладу на противагу вихідній мові. Наступні приклади яскраво це ілюструють:

(5) *The General Assembly may discuss any questions or any matters within the scope of the present Charter* [4].

(5) Генеральна Асамблея **уповноважується** обговорювати будь-які питання чи справи в межах цього Статуту.

Слово „уповноважується“ надає перекладу певної категоричності, що не можемо сказати про речення оригіналу в якому наявне модальне дієслово „*may*“. Тож, додавання у цьому випадку обумовлене стійкими правилами та традицією вживання сталих слів, характерних для офіційно-ділового стилю української мови.

Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення (клаузи) і самостійні речення в тексті.

(6) *The Members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council in accordance with the present Charter* [4].

(6) Члени Організації погоджуються, **відповідно до даного Статуту**, підкорятися рішенням Ради Безпеки й виконувати їх.

Згадані вище речення свідчать, що розбіжності в характері синтаксичного словопорядку англійської та української мови призводять до зміни компонентів тема-рематичної структури. Канцеляризм „*in accordance with the present Charter*“ отримує іншу позицію в реченні при перекладі. Запропонований варіант, у якому застосовано перекладацьку трансформацію перестановки, зумовлений стилістичними та граматичними причинами.

Висновки. Такі найбільш характерні труднощі, з якими стикається перекладач під час роботи над текстами документів МП. Від перекладача вимагається відмінне знання іншомовної й української правової термінології, а також урахування жанрових особливостей документів МП, в яких функція терміну не є тотожною, тож потребуватиме іншого підходу при перекладі. Тому надзвичайно важливим завданням при перекладі документів МП є пошук відповідних українських еквівалентів, тому що удаватися до пошуку аналогів, синонімічних заміन й описового перекладу можна лише у виключних випадках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 1999. – 264 с.
2. Евинтов В. И. Многоязычные договоры в современном международном праве / В. И. Евинтов. – К.: Наукова думка, 1981. – 134 с.
3. Комарова З. И. О сущности термина / З. И. Комарова // Термин и слово: межвузовский сборник. – Горький: ГГУ, 1979. – С. 3-12.
4. Charter of the United Nations. – [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.
5. European Convention on Human Rights. – [Електронний документ]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.